5. TEMA

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

8.SINIF
DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

DEMOKRASİ: Halk egemenliği temeline dayanan Halkın seçimler vasıtası ile yönetimi belirlediği yönetim biçimidir. Kısacası halkın kendi kendisini yönetmesi ve kendisini yönetecek kişileri, yöneticileri özgürce seçebilmesidir.

ÖNEMLİ

SİYASİ PARTİ (FIRKA): Aynı görüşe sahip kişilerin aynı amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur.

ÖNEMLİ

İlk TBMM de siyasi parti mevcut değildi. Bunun temel sebebi ilk meclisin temel amacının milli mücadeleyi kazanmak ülkeyi düşmandan kurtarmaktır. Siyasi ayrışma olması istenmemiştir. Siyasi partiler yerine gruplar vardır. Mustafa Kemal de Müdafa-i Hukuk Grubunu kurmuştur.

MİLLİ EGEMENLİK: Devleti yöneten en üstün gücün, kişilere veya belli zümrelere değil, doğrudan doğruya millete ait olmasıdır.

ATATÜRK yeni kurulacak devletin Milli Egemenliğe dayalı bir devlet olmasını istiyordu. Kurtuluş savaşına hazırlık döneminde ve sonrasında Milli egemenliğe geçileceği görülmektedir.

- Amasya Genelgesi maddesi: "Milletin geleceğini yine **milletin** azim ve **kararı** kurtaracaktır."
- Erzurum Kongresi maddesi: "Kuvayımilliyeyi etkin, **milli iradeyi hâkim kılmak** esastır."
- 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması
- 1921 Anayasasında " Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."maddesinin olması
- 29 Ekim 1923 te Cumhuriyetin alanı.
- Kadınlara siyasi hakların verilmesi

Örnektir.

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1. Fırka Siyasi parti anlamına gelmektedir.

2.ilk TBMM de siyasi parti olmamasının sebebi savaş döneminde fikir ayrılıklarının önlenmek istenmesi.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ ÇALIŞMALARI

İlk TBMM'nin temel amacı demokrasiden ziyade Milli Mücadeleyi başarıya ulaştırmaktı. Ancak savaş sona erince Millî mücadeleyi başarıya ulaştıran milletin egemenliğine dayalı bir sistem kurulmalıydı. Bu amaçla birçok adım atılmış Cumhuriyet ilan edilmiştir.

ÖNEMLİ

- Milli egemenliği pekiştirmek
- Muhalefet partileri sayesinde Hükümet işlerinin denetlenmesini sağlamak
- Farklı fikir ve düşüncelerin mecliste temsil edilmesini sağlamak

Çok Partili Hayata Geçişin Sebepleri

Amacıyla siyasi partiler kurulmuştur. (ATATÜRK döneminde tam olarak çok partili hayata geçilememiştir. Kurulan muhalefet partileri geri kapanmıştır.)

ATATÜRK çok partili hayata geçişi desteklemekteydi. Bu amaçla:

"Milli egemenlik temeline dayanan ve özellikle Cumhuriyet yönetimine sahip bulunan ülkelerden siyasal partilerin varlığı doğaldır. Türkiye Cumhuriyeti'nde de bir diğerini denetleyici partilerin kurulacağına şüphe yoktur."
Demiştir.

Bu partiler (Fırkalar)

- Cumhuriyet Halk Fırkası
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- Serbest Cumhuriyet Fırkası

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1. Çok partili hayata Milli egemenliği pekiştirmek, hükümeti denetlemek, farklı fikirlerin mecliste temsil edilmesini sağlamak amacıyla geçilmek istenmiştir.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 Eylül 1923)

İlk TBMM de partilerden ziyade gruplar mevcuttu. Müdafa-i Hukuk grubu da bunlardan biriydi. Halk fırkası 9 Eylül 1923'te Müdafa-i Hukuk Grubunun devamı niteliğinde kurulmuştur.

- Halk Fırkası Millî mücadeleden sonra kurulan ilk siyasi partidir. Mustafa Kemal tarafından kurulmuştur.
- 10 Kasım 1924 te Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır.
- 1935 te Cumhuriyet Halk Partisi adını aldı.
- Ekonomide devletçilik ilkesini dini konularda Laiklik ilkesini benimsemiştir. (ÖNEMLİ)
- 1946 yılına kadar ülkedeki tek parti; 1950 yılına kadar da iktidar partisidir.
- Atatürk ilke ve inkılaplarının uygulayıcısı ve Atatürk'ün 6 ilkesini parti felsefesi olarak kabul etmiştir.

TERAKKİPERVER (İLERİCİ) CUMHURİYET FIRKASI (17 KASIM 1924 - 5 HAZİRAN 1925)

- Partinin kurucuları Milli Mücadele Dönemi'nin önemli isimleri olan Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adıvar'dır.
- Ülkemizin ilk muhalefet (iktidarın karşısında olan parti) partisi olmuştur. (ÖNEMLİ)
- Parti programında; Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını, Serbest ekonomi politikası (liberalizm) uygulayacağını ifade etmiştir.
- Kurucuları aynı zamanda ordu mensubuydu. 1924'te ordunun siyasette karışmasını önlemek amacıyla ordunun siyasetten ayrılması yasası sonrası ordu siyasetten ayrıldı ve komutanlar ordudaki görevlerinden istifa ettiler.

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1.Cumhuriyet Halk Fırkası kurulan ilk siyasi partidir Ekonomide devletçilik ilkesini dini konularda Laiklik ilkesini benimsemiştir

2. Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası ilk muhalefet partisi Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını, Serbest ekonomi politikası (liberalizm) benimsemiştir.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF
DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Dini düşünce ve inançlara saygılı olacağını parti programında belirtmesi sonrası rejim ve laiklik karşıtların sığınağı haline geldiği ve Şeyh Sait isyanıyla ilgisi olduğu gerekçesiyle Takrir-i Sükun Kanunu ile 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.
- Böylece çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır

ÖNEMLİ

(Partinin kısa sürede kapatılması ülkemizin henüz çok partili hayata hazır olmadığının gösterir.)

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (12 AĞUSTOS- 18 ARALIK 1930)

Mustafa Kemal'in isteğiyle Fethi Okyar tarafından kurulmuştur. 2. Muhalefet partisidir.

Kurulma Amaçları: ÖNEMLİ

- 1929'da dünya ekonomik bunalımının etkilerini azaltmak
- Ekonomik alanda yeni politikalar üretmek
- Farklı görüşleri meclise yansıtmak ve Hükümetin denetlenmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Ekonomide serbest piyasa ekonomisini (liberalizmi) dini konularda laikliği benimsemiştir. ÖNEMLİ

Rejim karşıtlarının partiye girmeye başlaması nedeniyle, Fethi Okyar partisini feshetmek zorunda kalmıştır.

Çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısız olmuştur. Bundan sonra Atatürk döneminde çok partili hayata geçiş denemesi yapılmamıştır.

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1. Serbest Cumhuriyet Fırkası Ekonomide serbest piyasa ekonomisini (liberalizmi) dini konularda laikliği benimsemiştir

2. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatılması o dönemde halkın çok partili hayata hazır olmadığını göstermektedir.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (16 HAZİRAN 1926)

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (16 HAZİRAN 1926)

Cumhuriyetten ve yapılan inkılaplardan rahatsız olan kesimler, (Ziya Hurşit ve taraftarları) yapılan inkılapları durdurmak ve eski rejimi tekrar getirmek amacıyla Mustafa Kemal'in öldürülmesi gerektiğini düşünerek Mustafa Kemal'e suikast (bir kişiyi planlayarak öldürme) planlamışlardır.

Mustafa Kemalin Batı Anadolu'yu kapsayan yurt gezisi sırasında İzmir'de suikast girişiminde bulunmayı tasarladılar. Mustafa Kemal'in, bir günlük gecikme ile İzmir'e gelecek olması suikastçıları Yunanistan'a kaçıracak olan motorcu Giritli Şevki'nin korkuya kapılarak ihbar etmesiyle sonuçsuz kalmıştır.

İttihat Terakki Fırkası'nın ve Terakkiperver Cumhuryet Fırkası'nın bazı taraftarları ve Suikast girişiminin öncüleri güvenlik güçleri tarafından yakalandı. Bunlar İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanarak cezalandırıldılar.

Halk bu olayı nefretle karşıladı ve protestolar düzenledi. (Halkın bu suikast girişimini protesto etmesi halkın yenilik taraftarı olduğunun bir kanıtıdır.)

ÖNEMLİ

Mustafa Kemal'in suikasta tepkisine baktığımızda cumhuriyetin kendi varlığından daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum onun fedakâr ve cumhuriyeti devam ettirmede kararlı bir kişilik yapısına sahip olduğunu göstergesidir.

Mustafa Kemal'in bu olaydan sonra "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." diyerek Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza kadar yaşayacağına olan inancını ortaya koymuştur

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1.İzmir suikastı Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayının amaçları aynıdır. Amaç cumhuriyet ve inkılaplar ortadan kaldırılmaktır.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF
DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

ÖNEMLİ

- Cumhuriyetin ilanından sonra ülkemizde gerçekleştirilen inkılaplara eski rejimi isteyen cumhuriyet karşıtlarının tepkilerine neden oldu. Bu tehditler daha çok etnik ve dinsel kaynakları kullanarak ortaya çıkmıştır.
- Bu tehditlerin demokratik hayatı olumsuz etkileyen iç politika sonuçları olduğu gibi, ülkemizi uluslararası alanda zor durumda bırakan dış politika sonuçları da oluyordu.
- Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan bu tehditlerin en önemlileri **Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayıdır.**

ŞEYH SAİT AYAKLANMASI (13 ŞUBAT – 3 HAZİRAN 1925)

13 Şubat 1925 tarihinde Laikliğe, Cumhuriyet yönetimine ve inkılaplara karşı olanlar tarafından Diyarbakır, Elazığ, Bingöl çevresinde Şeyh Sait İsyanı isyan çıkmıştır.

ÖNEMLİ

İÇ SEBEP: Cumhuriyet ve inkılapların ortadan kaldırılarak, saltanat ve hilafetin geri getirilmek istenmesi

DIŞ SEBEP: Lozan görüşmelerinde çözülemeyen Musul sorununu İngilizlerin kendi lehine çevirmek için doğudaki halkı kışkırtması.

İsyan Genç (Bingöl) İli Ergani İlçesi **Piran** köyünde başlayan isyan kısa sürede büyümüştür.

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1.Şeyh Said isyanının çıkmasında hem saltanat ve hilafeti geri getirmek isteyenler hem de Musul sorununda Türkiye'yi zor durumda bırakmak isteyen İngiltere etkili olmuştur.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

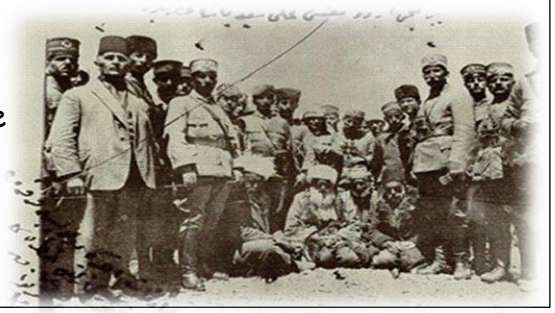
8.SINIF DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

AYAKLANMANIN BASTIRILMASI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER:

ÖNEMLİ

- Başbakan Fethi Okyar isyanı bastırabilmek için sıkıyönetim ilan etse de başarılı olamayınca istifa etti
- Fethi Okyar Hükümeti yerine İsmet İnönü Hükümeti kuruldu. (Başbakan değişikliği iç politikaya etkisi)
- Takriri Sükûn (Huzuru Sağlama) Kanunu çıkarılmıştır. (iç politikaya etkisi)
- İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.
- Bölgede kısmi seferberlik ilan edilmiş ve ayaklanma 3 Haziran 1925'te bastırılmıştır. Şeyh Sait yakalanmıştır.

AYAKLANMANIN SONUÇLARI:

ÖNEMLİ

- Şeyh Sait Takriri Sükun Kanununca kurulan İstiklal Mahkemeleri'nce idam edildi. (İç sonucu)
- Türkiye'nin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, isyanda rolü olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır (5 Haziran 1925). Bu bize halkın çok partili hayata geçişe hazır olmadığını kanıtlar. (İç Sonucu)
- Cumhuriyete ve inkılaplara karşı ortaya çıkan ilk tehdit engellendi. (İç Sonucu)
- İngiltere bu isyanı kullanarak 1926 Ankara Anlaşması ile Musul sorununun kendi lehine çözümlenmesini sağlamıştır. (Bu olay iç politikada yaşanan sorunların dış politikayı olumsuz etkilediğini göstermiştir.)(dış sonuç)

ÖNEMLİ

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1. Şeyh Sait ayaklanması sonucu Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılması çok partili hayata geçişe engel olmuştur.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

8.SINIF DERS NOTU

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

MENEMEN OLAYI (KUBİLAY OLAYI)(23 ARALIK 1930)

Fethi Okyar'ın Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kapatmasından sonra Derviş Mehmet ve adamlarının İzmir'in Menemen ilçesinde halkın dinî duygularını kullanarak cumhuriyet ve inkılaplara karşı çıkardığı isyandır.

ÖNEMLİ

İsyanı önlemek isteyen Öğretmen Asteğmen Kubilay, bir grup askerle birlikte olay yerine gelerek isyanı durdurmaya çalışsa da isyancılar tarafından şehit edildi.

Asteğmen Kubilay

Olay kısa sürede bastırılmış, Derviş Mehmet ve yandaşları yakalanarak Askeri Mahkemede yargılanarak cezalandırılmışlardır.

ÖNEMLİ

Bu olay Şeyh Sait İsyanından sonra laikliğe ve Cumhuriyete karşı çıkan ikinci isyandır.

Bu olay Ülkemizin çok partili hayata hazır olmadığına ve halka inkılapların iyi anlatılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

ÖNEMLİ

ATATÜRK "Büyük ordunun kahraman genç subayı ve Cumhuriyetin idealist öğretmenler topluluğunun değerli üyesi Kubilay'ın temiz kanı ile Cumhuriyet, hayatını tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır." demiştir.

SORU ÇÖZDÜREN BİLGİ

1. Menemen Olayı laikliğe ve Cumhuriyete karşı çıkan ikinci isyandır. Bu olay Ülkemizin çok partili hayata hazır olmadığına ve halka inkılapların iyi anlatılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

GÜVEN KARAKAYA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

sınıf akademi

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI
TÜRKİYE CUMHURİYETİNE YÖNELİK TEHDİTLER

DİĞER TEHDİTLER

Ülkemizde yönelik tehditler sadece dış güçlerle sınırlı kalmamıştır. Darbeler, askeri müdahaleler, isyanlar ülkemiz tarihinde görülmüş iç tehditlerdendir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri birçok tehlikeye maruz kalmıştır. Bu tehlikelerden biri de 15 Temmuz hain darbe girişimidir. Birlik ve beraberlik içinde birçok tehlikenin üstesinden gelen milletimiz, 15 Temmuz'da da tek vücut olarak iradesine, ülkesine ve cumhuriyetine sahip çıkmış; hainlere geçit vermemiştir.

